

Zamonaviy texnologiyalar va kino

Xabipnazarova Gu'lashad Xojabaevna

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti Nukus filiali "Texnogen va san'atshunoslik" fakulteti "San'atshunoslik (kino san'ati tanqidi va tahlili)" mutaxassisligi 1-kurs talabasi

Ilmiy rahbar: Tajetdinova Gu'ljaxan

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti Nukus filiali

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy texnologiyalarning kino san'atiga ta'siri, yangi raqamli vositalarning yaratuvchanlik jarayoniga kiritgan o'zgarishlari hamda kino industriyasining rivojlanishidagi texnologik yondashuvlar tahlil qilinadi. Raqamli texnologiyalar, kompyuter grafiklari, virtual reallik va sun'iy intellekt kino yaratuvchilari uchun yangi imkoniyatlar ochgani, shu bilan birga, estetik, ijtimoiy va falsafiy masalalarni ham yuzaga keltirayotgani ko'rsatib o'tiladi.

Kalit so'zlar: kino, texnologiya, raqamli inqilob, vizual madaniyat, kompyuter grafika, virtual reallik, sun'iy intellekt, san'atshunoslik.

XXI asr madaniyatida texnologiyalar nafaqat hayot tarzini, balki san'atning o'zini ham tubdan o'zgartirib yubordi. Ayniqsa, kino san'ati texnologik taraqqiyotning eng faol ta'sirida bo'lgan sohalardan biridir. Kino yaratilgan ilk davrlarda suratga olish mexanik usullarga asoslangan bo'lsa, bugungi kunda u to'liq raqamli, interaktiv va virtual ko'rinishga ega bo'lib bormoqda. Zamonaviy texnologiyalar kinoni oddiy tasviriy ifodadan ko'ra kengroq, chuqurroq ma'no va hissiy tajriba yaratadigan san'at darajasiga olib chiqdi. Raqamli texnologiyalar kirib kelishi bilan kinoning texnik imkoniyatlari keskin oshdi. Avvallari kinoda suratga olish jarayoni kinokamera, plyonka va laboratoriya bilan bog'liq bo'lgan bo'lsa, hozir bu jarayon to'liq raqamli formatda amalga oshadi. Bu esa yaratuvchilarga sahna, rang, yorug'lik, tovush va hatto aktyor harakatlarini kompyuter orqali qayta ishlash imkonini berdi. Masalan, "Motion capture" texnologiyasi yordamida aktyorning harakati raqamli shaklda yozib olinadi va keyinchalik 3D model orqali qayta jonlantiriladi. Bu texnika "Avatar", "The Lion King", "Avengers" kabi mashhur filmlarda keng qo'llanilgan. Virtual reallik (VR) va kengaytirilgan reallik (AR) texnologiyalari esa tomoshabinni kinoning ichiga kirgizish imkonini yaratdi. Tomoshabin endi voqeani faqat kuzatuvchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida his qiladi. Shu orqali kino san'ati endi ko'p hissiyotli, interaktiv tajriba maydoniga aylandi. Shu bilan birga, sun'iy intellekt (AI) texnologiyalarining kirib kelishi kinoning yangi bosqichini boshlab berdi. Sun'iy intellekt yordamida

ssenariy yozish, montaj qilish, ovoz effektlarini yaratish, hattoki aktyorlarning yuz ifodalarini qayta ishlab chiqish mumkin. Bu esa san'atshunoslikda muhim savollarni tug'diradi: texnologiya ijodkor o'rnini bosa oladimi? San'at inson hissiyotidan ajralib ketmayaptimi? Shu jihatdan olganda, texnologiya kinematografiyani rivojlantirsa-da, uning estetik va ma'naviy mohiyatini saqlash zarur. Texnologiyaning kinoga ta'siri nafaqat ishlab chiqarish, balki tomoshabin madaniyatiga ham taalluqlidir. Raqamli platformalar – Netflix, Amazon Prime, Ivi va boshqa onlayn kinoteatrlar – tomoshabinga filmni istalgan joyda va istalgan vaqtda tomosha qilish imkonini berdi. Natijada kinoning an'anaviy ko'rish madaniyati o'zgardi. Endi kinoteatrga borish zarurati kamaydi, bu esa kino industriyasining iqtisodiy modeliga ham ta'sir ko'rsatdi. Shu bilan birga, bu o'zgarish yangi imkoniyatlarni ham yaratdi – mustaqil rejissyorlar, yosh ijodkorlar endi o'z filmlarini global platformalarda e'lon qilib, dunyo miqyosida auditoriyaga ega bo'lish imkoniga ega bo'ldi. Texnologiyalar kinoda badiiy ifoda imkoniyatlarini ham kengaytirdi. Kompyuter grafikolari (CGI) yordamida inson tasavvuridan ham yuqori darajadagi vizual sahnalar yaratilmoqda. Fan-tarixiy, fantastik va animatsion janrlar aynan texnologik taraqqiyot hisobiga yanada mukammal ko'rinishga ega bo'ldi. Masalan, "Interstellar", "Inception", "Doctor Strange" kabi filmlar murakkab fizik jarayonlar va fazoviy illuziyalarni kinoning badiiy vositasiga aylantira oldi. Shu orqali texnologiya san'atning estetik imkoniyatlarini kengaytiradi, uni yangi shakl va ifoda darajalariga olib chiqadi. Ammo texnologik inqilob bilan birga muammolar ham paydo bo'lmoqda. Eng muhimlaridan biri – kinoda inson omilining kamayib borishidir. Raqamli vositalar ortiqcha sun'iylik keltirib chiqarishi, his-tuyg'ularning tabiiyligini yo'qotishi mumkin. Masalan, kompyuter orqali yaratilgan obrazlar vizual jihatdan mukammal bo'lsa-da, ularning hissiy chuqurligi har doim ham haqiqiy aktyor o'yinidek ta'sirli bo'la olmaydi. Shu sababli, texnologiya san'atning maqsadi emas, balki vositasi bo'lib qolishi kerak. Texnologiya – bu inson ijodini kuchaytiruvchi, lekin uni almashtirmasligi kerak bo'lgan omil. Shu nuqtai nazardan, rejissyorlar va san'atshunoslar zamonaviy kinoda texnologiya va badiiylik o'rtasidagi muvozanatni saqlashga intilmoqdalar. Texnologiyalar, ayniqsa, O'zbekiston kinosida ham yangi bosqichni boshlab berdi. So'nggi yillarda raqamli montaj, 3D effektlar, rang korreksiyasi va ovoz dizayni kabi jarayonlar o'z kino ishlab chiqarishimizda ham jadal rivojlanmoqda. Milliy kino endi xalqaro standartlarga mos darajada suratga olinmoqda. Shu bilan birga, raqamli platformalar orqali o'zbek filmlarining xalqaro miqyosda namoyish etilishi ham kengaymoqda. Bu esa texnologiyaning madaniy almashinuvdagi o'rnini yana bir bor tasdiqlaydi. Xulosa qilib aytganda, zamonaviy texnologiyalar kino san'atini yangi bosqichga olib chiqdi. Ular inson tasavvurining cheksizligini namoyon etish, yangi estetik ifoda vositalarini yaratish va global madaniyatni boyitish imkonini berdi. Ammo texnologiyalar kinoning ma'naviy mohiyatini, insoniy his-tuyg'ularni so'ndirmasligi kerak. San'atshunoslik nuqtai nazaridan, kino texnologiya vositasida emas, balki inson qalbi orqali yashashi va tomoshabinda estetik zavq uyg'otishi zarur.

Shunday ekan, texnologiya – bu san’atning do‘sti, lekin o‘rnini bosuvchi emas, balki uni yanada mukammallashtiruvchi vositadir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bordwell, D., & Thompson, K. Film Art: An Introduction. McGraw-Hill, 2022.
2. Manovich, L. The Language of New Media. MIT Press, 2021.
3. Karimova, N. Kino san’ati va texnologik yangilanishlar. Toshkent: San’at, 2023.
4. Jenkins, H. Convergence Culture: Where Old and New Media Collide. New York University Press, 2020.
5. Anderson, C. Digital Cinema and the Future of Film. Routledge, 2022.